

Franjo Luković,

bivši bankar i član Izvršnog odbora Trilateralne komisije:

HRVATSKIM POLITIČARIMA ODGOVARA STANJE NEODGOVORNOSTI ZA TEMELJNE NACIONALNE INTERESE

Franjo Luković jedan je od velikih bankara iz vremena u kojemu su lokalne banke imale više samostalnosti i mogućnosti odlučivanja. Ne samo što je najviši među velikim bankarima nego je bio i predsjednik Uprave najveće, Zagrebačke banke, pune dvadeset četiri godine, prvi je hrvatski član Trilateralne komisije i član njezina Izvršnog odbora. Neovisno o tim i drugim funkcijama koje je obavljao, apsolutno je respektabilan i zanimljiv sugovornik.

Razgovarali smo nekoliko sati uz ručak u zagrebačkom restoranu Vodnjanka, gdje su nam posluženi specijaliteti istarskih OPG-ova (carpaccio od lisičarki, domaći ravioli punjeni pečenom butternut tikvom, skutom i pečenim pršutom, capel di prete u umaku od maslina te domaće kroštule s malvazijom), uza što je išao Cabernet sauvignon vinarije Medea.

Kao junior bio je košarkaški reprezentativac. Kaže da bi bez košarke bio mamin sin, igrajući naučio je primati i davati batine, kao i da bez treninga i rada nema napretka i uspjeha. Kao dječak volio je, i još voli, SF literaturu, kriminalističke romane na engleskom i njemačkom jeziku te romane vezane uz poslovne teme i teme iz moderne povijesti. Zadnja je knjiga koju je pročitao 'Name of the Wind' Patricka Rothfussa, i to na unukinu preporuku.

• **Početak ove godine objavili ste na mrežnim stranicama 'think tanka' Polazišta i perspektive članak 'Neupitni hrvatski interes' u kojem ste pobrojili prema vašemu mišljenju očigledne, zajedničke interese hrvatskih građana. Vjerujem da**

razgovarao **TOMISLAV VUIĆ***

lider@lider.media

* Dugogodišnji bankar, donedavni predsjednik Uprave Hrvatske poštanske banke, oduvijek je želio okušati se u novinarstvu, za što mu se sada pružila prilika. Lider ga je angažirao da pod radnim nazivom 'Ručak s Tomislavom Vuićem' napravi seriju intervjua kako bi, kaže, Hrvatska postala bolje mjesto za život, i to s ljudima za koje misli da mogu pridonijeti tomu

mного Hrvata ne bi očekivalo toliki interes za ovu temu od bankara koji je član Trilaterale.

– Temeljni nacionalni interesi ujedno su misija države kao zajednice građana. Većina suvremenih država ima slične nacionalne interese: što bolje razviti potencijale svojih građana; sigurnost građana i njihove imovine; stabilnost i kompetentnost najvažnijih institucija države, uključujući i, više ili manje demokratski, ustroj vlasti; čuvanje velikih i neobnovljivih ili teško obnovljivih vrijednosti kao što su prostor te socijalna, ekološka i makroekonomska stabilnost i slično; gospodarski razvoj. Hrvatski su nacionalni interesi istovjetni, a specifičnost im daje samo stupanj trenutne uspješnosti ili slabosti u njihovu ostvarivanju, naš prostor i zemljopisni položaj, nasljeđe te bliže i daljnje susjedstvo. Sjajni političari uspijevaju ostvariti svaki od spomenutih interesa i napredak koji obećavaju, artikulirati ih tako da stvore povjerenje i da se građani birači u tome prepoznaju. Ljude sigurno zanima kako opstati osobno, obiteljski, kako prosperirati kao država. Loši političari izbjegavat će te teme kao i preuzimanje odgovornosti za konkretne iskorake u promicanju nacionalnih interesa. Moj je interes tu temu u hrvatskoj javnosti učiniti prisutnom, staviti je na stol. Sigurno je da to nije lako i da ne mogu sâm, za to trebaju i saveznici, ali isto je tako sigurno da vrijedi truda. O definiranju hrvatskoga nacionalnog interesa ne vode se rasprave u političkim, predsjedničkim, parlamentarnim kampanjama. Razgovori se vode o stvarima koje često nemaju veze sa stvarnim hrvatskim interesima. Posljedica je toga neodgovornost. ➔

Hrvatske političke stranke ne brinu se o unapređivanju države, nego o tome kako nagraditi i 'uhljebiti' interesne skupine koje ih podupiru. Velika je potreba za odgovornim političarima, ali ponuda je deficitarna, zato postoji velika prilika da se taj prazan prostor iskoristi

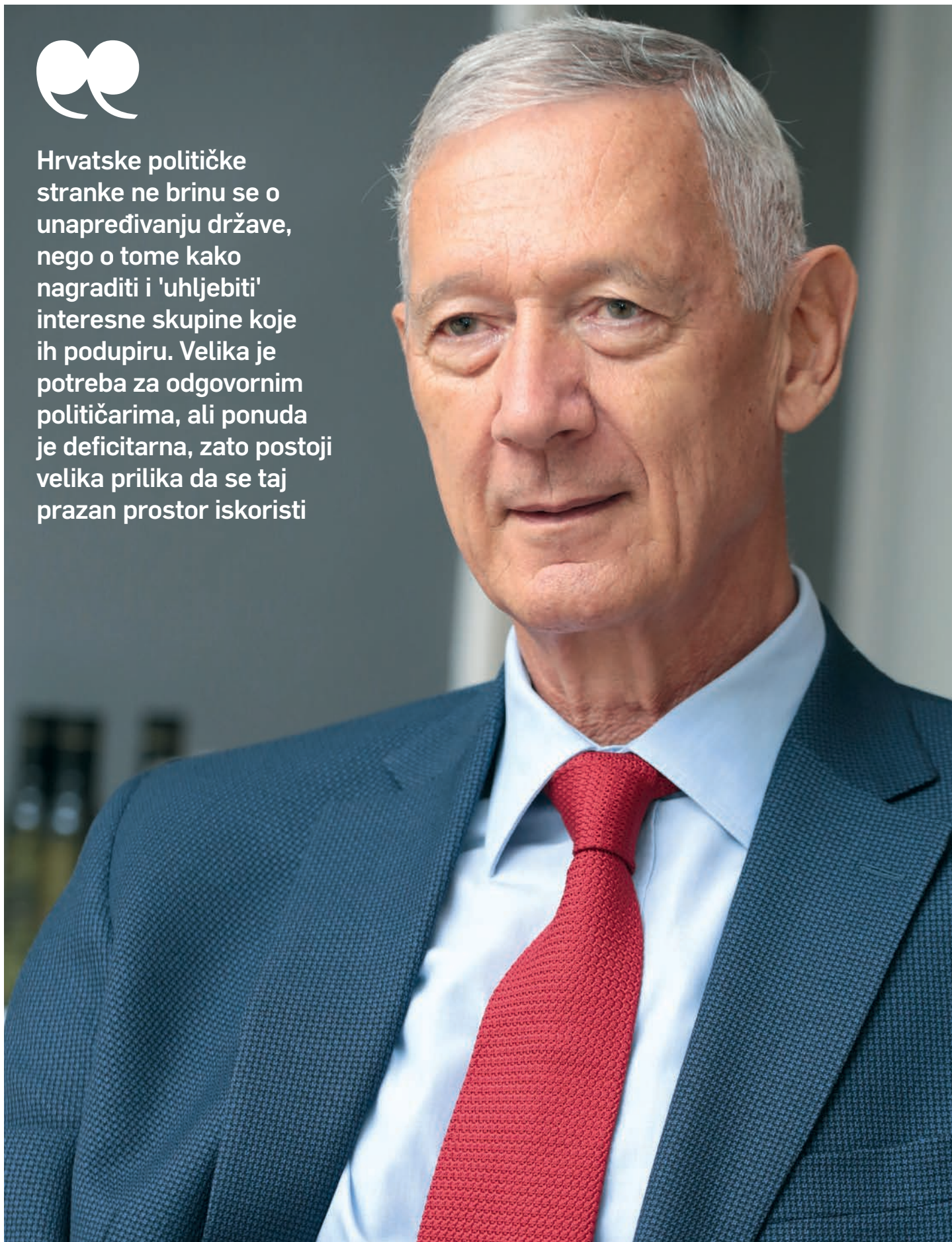

foto Dražen Lapić

➔ Kad nešto nije u fokusu i o tome se ne razgovara, onda za to nema odgovornosti.

• Kako to objašnjavate?

– Hrvatske političke stranke pretvorile su se u društva koje se brinu za interese svojih članova i povezanih interesnih skupina. Ne brinu se o unapređivanju države, nego o tome kako nagraditi i 'uhljebiti' interesne skupine koje ih podupiru. To ne vrijedi samo za dvije najveće stranke, nego za većinu stranaka. Odgovara im stanje neodgovornosti za temeljne nacionalne interese. Rezultat toga je i velika apstinencija ljudi na izborima, mnogo protestnih glasova, glasova protiv, ne za. Tu je velik prostor za napredak. Onaj tko dođe s odgovornim pristupom i programom za koji građani prepoznaju da ima veze s njima i njihovim interesima, može pridobiti velik broj glasača. Velika je potreba za odgovornim političarima, ali ponuda je deficitarna, zato postoji velika prilika da se taj prazni prostor iskoristi. Slabost liderâ ili njihovo nepostojanje idući je ključni razlog i element manjka odgovornosti, dinamike i vitalnosti u hrvatskom društvu. Pogledajte naše lidere: jedan je završio sramotno, drugi se nije bavio svojim poslom, treći je bio toliko slab da nije mogao postati premijer iako je bio predsjednik stranke. Golem je manjak leaderskoga kapaciteta, to nije slučajno. Stranke funkcioniraju tako da je predsjednik neupitni selektor kojem odgovaraju lojalisti, a ne ljudi s vlastitim kvalitetama, promišljanjima i inicijativama. Selekcija je potpuno pogrešna. Ona upravo dovodi do izbora poslušnika umjesto ljudi koji su odgovorni za unapređivanje sredine koja ih je birala i općeg interesa.

• Kako bi trebao izgledati izborni zakon?

– Tako da parlamentarni zastupnici, a isto tako i predstavnici u županijama i gradovima, budu osobno odgovorni za unapređivanje interesa skupina i sredina koje su ih birale, a ne predsjednicima stranaka. To je ključ za povećanje odgovornosti zastupnika za opći interes, a ne uski grupni ili stranački.

• Nije li ipak čudno da bankar pokreće 'think tank', mrežnu stranicu? Odakle taj osjećaj odgovornosti prema zajednici?

– Biti na čelu najveće banke, koja ima od 25 do 30 posto ukupnog tržišta u raznim segmentima poslovanja, znači biti odgovoran za najveći dio štednje, golem broj klijenata, za instituciju, biti odgovoran za dio uspješnosti ukupnoga gospodarstava i, naravno, za zaposlenike, kao i prema vlasnicima. U toj ulozi čovjek nauči razmišljati o interesima svih tih dijelova i uskladiti te raznorodne interese koliko je god moguće. To je dio prirode bankarskog posla, to više što je banka veća i važnija. Bankarstvo je u Hrvatskoj jedan od najsolidnijih dijelova ekonomije, to nije slučajno. Bilo je nesolidno početkom 90-ih, u bankrotu, onda je s valom licenciranja sumnjivih i neprofesionalnih banaka ponovno zapalo u velike teškoće u drugoj polovini 90-ih. Međutim, nakon 2000. i priključenja takozvanih starih banaka inozemnim grupama bankarstvo je postalo dovoljno kapitalizirano, moderno te jedan od najsolid-

Manjak odgovornosti za opće interese jedna je od karakteristika i mnogih hrvatskih poduzetnika.

Pogledajte HUP kao ključnu instituciju u kojoj su organizirani poduzetnici – to je više sindikat koji zastupa užu poziciju poduzetnika, bez pravog napora i kapaciteta da tu poziciju harmonizira s općim interesom. Poduzetnike kao bogatiji dio društva bar bi to trebalo obvezivati da dio energije i moći posvete i kvaliteti dvorišta u kojem žive. Ne može jedan poduzetnik biti odgovoran za državu, ali poduzetnici kao segment društva jesu odgovorni za kvalitetu cjelokupnoga državnog ustroja, a tu odgovornost nisu preuzeli

nijih i konkurentnijih dijelova hrvatskoga gospodarstva. Realno gledano, to je jedna od snaga Hrvatske.

• To ljudi neće voljeti čuti, oni ne vole banke, ne misle da su dobre.

– To ne znači da im ne treba reći. Banke funkcioniraju unutar nacionalne ekonomije i ne mogu prosperirati mnogo više nego što to dopušta kvaliteta ekonomije. Interes je banaka da se ekonomija brže razvija jer onda i one same mogu bolje poslovati. Ako ekonomija ide u krivom smjeru, to je sigurno ograničenje i suprotno interesu banaka te njihovih klijenata, vlasnika i zaposlenika. Tu su interesi potpuno usklađeni.

• Mogu li doći u nesuglasje interesi banke i sredine u kojoj radi? Samo onda kad je banka u inozemnom vlasništvu ili nikada?

– Ne isključujem takvu mogućnost, ali za banke koje su na tržištu i kotiraju na burzama nije prirodno da im interesi budu suprotni interesima područja na kojima rade. Možda je moguće, eventualno kratkoročno, da se u jednoj godini izvuče dobit zbog nekog interesa grupe a da je to suprotno interesu lokalnog poslovanja. No naše su banke toliko male u odnosu na veličinu grupa i zemalja iz kojih dolaze da se to i ne može očekivati. Usudujem se tvrditi da je to insinucija bez osnove. Rizik može biti veći ako je banka u vlasništvu države čiji su neki interesi u koliziji s hrvatskima. Tko god se jedanput na 'roadshowu' suočio s pitanjima dioničara banaka i njihovih analitičara o detaljima poslovanja, zna da su ta pitanja isključivo usmjerena na kvalitetu poslovanja i ako bi se otkrila nekakva politika koja nije u interesu dioničara, smanjila bi povjerenje i interes ulagača, što si banke ne mogu dopustiti.

• To je istina, ali, ipak, najčešća je percepcija Hrvata o bankama 'iscijedi što više možeš makar klijenta zavio u crno'.

– Da, ali većina klijenata zna da ta percepcija ipak nije točna. Ona odgovara lošim političarima koji žele skrenuti pozornost sa svojih manjkavosti, odgovara nekome tko želi iscijediti iz banaka nešto što nije prirodno da se dobije, bez obzira na to je li riječ o ulaganju u neprofitabilne državne ili druge loše projekte. To odgovara i skupinama koje nisu banke, a dovoljno su jake da uspijevaju stvoriti takvu sliku. Naravno da ima pogrešaka i neodgovornosti banaka, pa i manjka kvalitete komuniciranja, kako pojedinačno tako i putem udruge banaka. Postoji i neodgovornost središnje banke, koja je godinama gradila dio svog autoriteta na ocrnjivanju banaka. Primjerice, Rohatinski je optuživao banke za valutne špekulacije kojih jednostavno nije bilo, pa tako nikad i nisu dokazane, ali on je tako gradio svoj autoritet – iako je misija središnje banke graditi i čuvati povjerenje u domaću valutu i bankarski sustav.

• Populizam nije samo naš specifikum, raste svugdje u svijetu: u Engleskoj, Americi...

– Borisu Johnsonu Vrhovni sud dosudio je da je

lagao Kraljici i poništio odluku o suspenziji Parlamenta te pokazao sjajan integritet i neovisnost o političkom utjecaju. U Americi postoji vrlo snažan mehanizam kontrole izvršne vlasti. Bez obzira na to što je Trump nekonvencionalan, on želi razrušiti dio sustava koji je zatekao, globalnog, međunarodnog, i onog u Americi. Sasvim je sigurno da je sustav koji je zatečen donio gomilu neriješenih problema. Nastaviti istim putem i očekivati bolje rezultate definicija je gluposti. Je li SAD na dobrom putu, ne znam reći, ali siguran sam da zatečena kvaliteta politika, i američkih i globalnih, nije bila takva da bi trebalo nastaviti mirno istim putem. Ključno je da se prepoznaju problemi i da se pokušaju riješiti, neovisno o tome hoće li svaki pokušaj biti uspješan, hoće li biti pogrešaka i eksperimenata. Bez pokušaja da se nešto radi drukčije nema ni drukčijeg ni boljeg ishoda.

• **Čini li vam se da brže i jače nego što smo očekivali dolaze posljedice, naplata nekontroliranog industrijskog zamaha u globalnim klimatskim promjenama te interneta i poplave nekvalitetnih informacija u formi populizma?**

– Način informiranja ljudi promijenio se s internetom, prije je bilo mnogo manje izvora informacija. Internet je donio otvorenost i kakofoniju informacija s obzirom na izvore i kvalitetu. To sigurno ima neke dobre, ali i loše posljedice. Vratimo se na Trumpa. Jedan je od glavnih problema SAD-a što se Kina čini nezaustavljiva i ide k tome da postane najveća svjetska sila, a da se pritom ne drži pravila kojih se drže razvijenije zapadne zemlje, fer tržišne utakmice, poštovanja patenata... Dopuštanje da se utakmica nastavi na taj način sigurno bi prouzročilo dominaciju pristupa koji nije fer. To su nove okolnosti i ne znam što su rješenja, ali logično je da vodeća svjetska sila pokušava naći soluciju koja je neće dovesti u podređenu situaciju. Ipak, sigurno je da nema rješavanja globalnih problema bez međusobne suradnje najvećih zemalja.

Kad elite ne rješavaju probleme, otvaraju prostore za populizam, za nekoga tko će manipulirajući strahom ljudi čiji problemi nisu adresirani, koji se boje za svoju budućnost, dobiti priliku da bude na vlasti. Hoće li riješiti probleme? Teško, najvjerojatnije neće, ali dobit će priliku zato što prethodna vlast nije bila dovoljno dobra

• **Kad bih bio odvjetnik Kineza ili nekih nerazvijenijih zemalja, rekao bih da su postojeće velesile napravile rezultate koji im odgovaraju, a sada bi održavale 'status quo'. Gdje piše da je to pravedno? Kad su Amerikanci i Englezi gradili svoju zemlju i industriju, radili su što im je odgovaralo, a sada bi cijeli svijet trebao igrati prema njihovim pravilima.**

– Sve to stoji, ne bih htio ni braniti Ameriku ni napadati Kinu, ali sigurno je da postoji mnogo problema koji iz pozicije jednih ili drugih traže odgovore i da postoji velika napetost u svijetu između ustroja nacionalnih država koje prema definiciji sve gledaju kroz oči i interes jedne države te problema koji su sve više globalni i mogu biti riješeni samo suradnjom.

• **Ulazimo li tu u zonu Trilateralne komisije?**

– Ne, tu ulazimo u pitanje održivosti planeta, koliko ona ljudi može podržavati; CO₂ nitko ne može zauzvati na svojoj granici. Mnogo problema može se riješiti samo međunarodnom suradnjom, a institucije koje to omogućavaju ne postoje ili su preslabile i to je jedan od rizika održivosti života općenito.

• **Populizam tu ne pomaže.**

– Kad elite ne rješavaju probleme, otvaraju prostore za populizam, za nekoga tko će manipulirajući strahom ljudi čiji problemi nisu adresirani, koji se boje za svoju budućnost, dobiti priliku da bude na vlasti. Hoće li riješiti probleme? Teško, najvjerojatnije neće, ali dobit će priliku zato što prethodna vlast nije bila dovoljno dobra. To je u društvu poznati proces koji se ponavlja stoljećima i možemo se nadati da će nakon vala populizma, koji također neće riješiti probleme, nastati veća potreba za kvalitetnim vođama i programima koji će biti u stanju konstruktivnije i uspješnije rješavati nagomilane probleme.

• **Koliko duboko moramo pasti? Nakon Rimskog Carstva došao je mračni srednji vijek, što možemo učiniti?**

- ➔ – Nisam baš siguran da moramo nazadovati. Svako tko može pomoći da bude više odgovornosti, a manje manipulacije, dezinformacije, bilo bi dobro da to i napravi jer smanjuje moguću dubinu padanja odnosno povećava šansu da se zajednica revitalizira. Ne može se samo konstatirati probleme i ne činiti ništa.

• **Elita nikada neće dati dovoljno i angažirati se maksimalno zato što joj je dobro, zato što je komotna...**

– Manjak odgovornosti za opće interese jedna je od karakteristika i mnogih hrvatskih poduzetnika. Pogledajte HUP kao ključnu instituciju u koju su organizirani poduzetnici – to je više sindikat koji zastupa užu poziciju poduzetnika, bez pravog napora i kapaciteta da tu poziciju harmonizira s općim interesom. Poduzetnike kao bogatiji dio društva bar bi to trebalo obvezivati da dio energije i moći posvete i kvaliteti dvorišta u kojem žive, odnosno kvaliteti okruženja u kojem posluju. Naravno da ne mogu sami rješavati državne probleme, ali mogu se zauzimati za politike koje nisu samo usko vezane uz interese poduzetnika, nego vode računa o tome da se ujedno poboljšava ukupna cjelina državnog interesa. Jedan je od paradoksa hrvatske političke scene da se sve stranke oslanjaju na javni sektor kao svoju biračku bazu i podilaze zaposlenima u javnom sektoru, a da poduzetnici nemaju gotovo nikakvog utjecaja ni na koju veću, pa ni manju, političku odluku. Ne može jedan poduzetnik biti odgovoran za državu, ali poduzetnici kao segment društva jesu odgovorni za kvalitetu cjelokupnog državnog ustroja, a tu odgovornost nisu preuzeli. To je prostor za napredak hrvatskih poduzetnika.

• **Što bi poduzetnici trebali konkretno napraviti?**

– Treba objasniti i osvijestiti taj nedostatak, a zatim se organizirati tako da budu sposobni predlagati politike koje će voditi računa o cjelokupnome društvenom interesu, o usklađivanju užega poduzetničkog interesa s njim. To rade poduzetnici u nizu zemalja. Hrvatska je specifičnost da toga nema, ili barem ne dovoljno.

• **Malo je uspješnih ljudi koji bi se bavili politikom.**

– Neodgovorne su političke elite u Hrvatskoj intelektualcima, odnosno ljudima koji su kompetentni, ogadile politički život i dovele ih do toga da se ne bave javnim poslovima, nego su aktivni isključivo u svojim užim krugovima. Rješenje je ohrabriti ljude koji imaju kompetencije i sposobnosti da se angažiraju i iznesu svoje prijedloge i rješenja, da se umreže i da se smanji prostor neodgovornosti. To je jedini način. To se može raditi odozdo prema gore. To pokušava naš 'think tank': motivira ih da iznesu svoja stajališta i napišu radove i ti argumenti onda djeluju tako da ih pročitaju novinari, urednici, stručnjaci i da pomalo počnu postajati dio nekakva općeg znanja i razumijevanja. Može se dogoditi i pristup odozgo, da takav poziv i ohrabrenje dođe od nekog lidera, na primjer Plenkovića, ili ne nužno njega, koji bi uspio ohrabriti i privući mnogo kompetentnije ljude od onih s kojima

Neodgovorne su političke elite u Hrvatskoj intelektualcima, odnosno ljudima koji su kompetentni, ogadile politički život i dovele ih do toga da se ne bave javnim poslovima, nego su aktivni isključivo u svojim užim krugovima. Rješenje je ohrabriti ljude koji imaju kompetencije i sposobnosti da se angažiraju i iznesu svoje prijedloge i rješenja, da se umreže i da se smanji prostor neodgovornosti. To je jedini način

sada HDZ raspolaže i angažirati ih u promicanju boljitka u Hrvatskoj. Rješenje su i pojedinačne male inicijative koje će stvoriti priliku da se neki lider ohrabri i povede, a za to treba pripremiti teren.

• **Nisam optimističan. Hrvati ne zazivaju pametne, nekoga tko će dati dugoročnu viziju i strategiju, nego nekog s čvrstom rukom...**

– Ja ne bih bio pesimističan. Mislim da je ljudima zajedničko da žele biti uspješniji poslovno, obiteljski i da žele imati sigurnije i kvalitetnije sutra nego danas. To je karakteristika koja je zajednička svima. Ako im netko pruži nadu da će im to omogućiti, ljudi će biti za njega. Glasovat će za onoga tko je bio dovoljno uvjerljiv da pobudi nadu da će promovirati njihove temeljne interese i interese njihove djece. Za osobom s takvim sposobnostima i programom postoji stalna potreba. Može se činiti da ljudi loše glasuju, ali nemaju izbora, takva je ponuda, zato je takva apstinencija i velik broj protestnih glasova.

• **Čini mi se da je više zemalja uspjelo definirati svoje nacionalne interese, uključivši i geopolitičke, pa i one vezane uz Hrvatsku.**

– Hrvatska je, sigurno, predmet interesa i Rusa, Turaka, Mađara i Kineza, donekle i Amerikanaca, a, napokon, i susjeda Slovenaca i Srba. Niz zemalja unutar Hrvatske i u vezi s Hrvatskom želi ostvariti neke svoje interese. To je, recimo, normalno ili očekivano, ali nije tema nikakve domaće javne političke rasprave. Gdje je tu naš nacionalni interes i kako najbolje ostvariti hrvatske interese u kontekstu svih interesa koji se prelamaju preko hrvatskog teritorija? Nije tajna da postoje snažni mađarski, ruski, turski, slovenski, srpski i drugi interesi, ali zanimljivo je da to nije predmet nikakve rasprave između, primjerice, HDZ-a i SDP-a. Oni u vezi s tim nemaju nikakav prijedpor, nego se o toj temi, ako postoji, raspravlja mimo znanja građana i javnosti.

• **Mislim da se ne raspravlja ni na razini stranaka, nego na razini fragmenata stranaka i užih grupa.**

– To je još opasnije, to upravo govori o opasnosti. To znači da je moguće da se neka rješenja događaju, a da nisu nužno u najboljem hrvatskom interesu. Na raznim stranama, da ne navodim bilo koju zemlju posebno. Sama činjenica da to nije temelj javnog i odgovornog argumentiranja i vaganja znak je opasnosti da se rješenja možda traže mimo interesa zemlje. Upravo to što nema rasprave i što se ne razumije koji su temeljni hrvatski interesi omogućava da se rješenja vezana uza strane interese nalaze bez uvida u hrvatske interese.

• **Volio bih da ovaj razgovor pročita što više ljudi, jedino me malo strah koliko će vjerovati, opet ponavljam, dobrostojećem bankaru, članu Trilaterale.**

– Nisam čovjek koji neće izložiti svoje mišljenje zato što netko misli da bankar uvijek ima partikularnu i iskrivljenu poziciju. Ako moj argument nije dovoljno dobar, neka ga netko pobije boljim, a ne diskvalifikacijom na temelju toga tko ga je izrekao. ■